

تحلیل کارآمدی نظریه وضع الفاظ^۱

برای ارواح معانی

عبدالله میراحمدی*؛ استادیار گروه قرآن و حدیث دانشگاه خوارزمی
مونا امانی پور**؛ دانش‌آموخته دکتری دانشگاه تربیت مدرس

چکیده

یکی از دیدگاه‌های کارگشا در توسعه‌پذیری معنا در قرآن، نظریه «وضع الفاظ برای ارواح معانی» است. این دیدگاه برگرفته از اصلی عرفانی است که بر اساس آن، مراتب طولی معنای الفاظ، روح واحدی دارند که برای تمام مصداقها بنحو حقیقی صادق است. طرفداران قاعده روح معنا، با توسعه‌دادن مفاهیم محسوس و مادی به معانی فرا عرفی، معتقدند که ویژگیهای نشئت گرفته از مصادیق واژگان، در اصل معنا تأثیری ندارند زیرا موضوع‌له الفاظ عام است. بر این اساس، حقیقت لفظ بر همه مراتب اعم از حقایق غیبی و مرتبه نازل در حد فهم عرف، قابل انطباق است. طرفداران این نظریه، مفهوم توسعه‌یافته را مرتبه‌یی از معنای کلام میدانند، بی‌آنکه مخالف با فهم عرفی و معنای لغوی واژگان باشد. در این پژوهش، ضمن تحلیل دقیق نظریه روح معنا و استخراج مبانی آن در تقریرهای گوناگون طرفدارانش، آسیبهای وارد بر آن نیز بررسی شده است. مخالفت با حمل صفات خبری بر مجاز، تمرکز بر امور عینی در معناشناسی الفاظ و بیتوجهی به دیدگاههای جدید زبان‌شناسی از مهمترین آسیبهای این نظریه است.

کلیدواژگان

روح معنا
توسعه‌پذیری معنا
زبان‌شناسی
واقعیت و مجاز
قرآن
وضع الفاظ
معناشناسی

طرح مسئله

یکی از مهمترین دیدگاههای اندیشمندان مسلمان که در راستای جاودانگی کلام الهی مطرح شده، «توسعه یا شمول معنایی» است. مطابق این دیدگاه، رابطه میان دو واژه بگونه‌یی است که معنای یکی از آنها از چنان گستره‌یی برخوردار است که معنای واژه دیگر را نیز در بر میگیرد. با اینحال شمول معنایی در تفسیر، مفهومی فراتر از علم معناشناسی دارد و دلیل این امر، رعایت قواعد تفسیری همچون التزام به واژگان عصر نزول در عین عدم انحصار فهم قرآن به مخاطبان عصر نزول است.

مدعای اصلی نظریه توسعه‌پذیری معنا در تفسیر قرآن این است که مفسر ضمن توجه به واژگان عصر

(نویسنده مسئول) Email: Mirahmadi_a@yahoo.com*

Email: Mana_996@yahoo.com**

تاریخ دریافت: ۹۶/۸/۱۰ تاریخ تأیید: ۹۶/۱۲/۶

۱. صفوی، گفتارهایی در زبان‌شناسی، ص ۱۹۱.